

RECENZII ȘI PREZENTĂRI

Gheorghe Buluță, *Manuserise miniaturate și ornate românești în colecții din Austria, București, 142 p.*

Recenta apariție în deja bine cunoscuta colecție a Editurii Meridiane „Manuscris” a lucrării lui Gh. Buluță, asiduu cercetător al miniaturii românești, *Manuserise miniaturate și ornate românești în colecții din Austria*, pune la îndemîna publicului larg dar și a specialiștilor informații complexe privitoare la unul dintre cele mai importante fonduri de carte manuscrisă aflate în străinătate.

Lucrarea prezintă detaliat un număr de 17 manuserise redactate în limbile slavă, greacă și română pe parcursul secolelor XVI—XVIII. Cel mai vechi dintre acestea, Tetraevangheliarul din 1502, scris și decorat la comanda lui Ștefan cel Mare pentru a fi dăruit mănăstirii athonite Zografu, operă a caligrafului și miniaturistului Filip, considerat ca una dintre cele mai bogat ornamentate lucrări din fondul de manuserise slave al Bibliotecii Naționale din Austria, reprezintă o piesă caracteristică a școlii de miniatură ce a funcționat în Moldova în perioada lungii domnii a lui Ștefan cel Mare.

Autorul acordă o atenție deosebită prezentei bogatei ilustrații a manuscrisului, analizînd fiecare miniatură în parte, subliniînd legăturile cu tradițiile școlii lui Gavril Uric, dar și influențele orientale, precum și nota personală a miniaturistului. În finalul prezentării este reluată discuția în legătură cu semnificația reprezentărilor heraldice aflate în colofonul manuscrisului.

De aceeași analiză atentă și complexă se bucură și prezentările făcute altor două Tetraevanghelii aproape contemporane, dar provenind din medii artistice deosebite, primul executat în 1534 la comanda lui Petru Rareș, iar al doilea realizat cu mai bine de un deceniu mai târziu prin stăruința mitropolitului Ungrovlahiei Anania. Ca și în cazul precedent, sînt supuse analizei miniaturile, frontispiciile și celelalte elemente decorative, insistîndu-se asupra semnificațiilor și conexiunilor cu alte lucrări similare ale epocii.

Extrem de bogatele și variatele miniaturi care împodobesc Apostolul lui Anastasie Crimca, realizat în 1610, sînt descrise și analizate cu aceeași minuțioasă atenție, subliniîndu-se transformările novatoare pe care le cunoaște școala moldovenească de miniaturistică la începutul secolului la XVII-lea.

Prezentarea manuseriselor redactate în limba greacă permite autorului o incursiune în climatul spiritual al Țării Românești de la sfîrșitul secolului al XVII-lea și începutul celui următor, deoarece tematica acestora depășește cadrul strict al literaturii religioase, abordînd genul literaturii juridice (Sintagma lui Matei Vlastares), științelor naturii (Expunere din medicină și introducere în geografie) sau filozofice (Parafrază la discursurile lui Isocare), demonstrînd pe de o parte preocupările variate ale unor mari personalități culturale ale epocii, precum Constantin Cantacuzino Stolnicul sau Constantin Brîncoveanu, din bibliotecile cărora provin, strînsele legături cu mediile neoaristotelice ale Răsăritului ortodox și înalțul nivel cultural al epocii. În cazul tuturor acestor lucrări autorul supune unei minuțioase analize ilustrațiile și ornamentele manuseriselor, urmărind cu consecvență încaadrarea în curentele stilistice ale epocii, relațiile cu cartea tipărită și apariția elementelor novatoare.

Pe baza acelorași criterii sînt prezentate manuserisele scrise în limba română, în rîndul cărora se remarcă traducerea cunoscutului roman popular Varlaam și Ioasaf, făcută din limba italiană în 1764 de către Vlad Boțulescu din Mălălești, care introduce episoade noi, dovedind totodată cunoașterea versiunii românești a lui Udriște Năsturel.

Un loc aparte în cadrul lucrării îl ocupă harta Țării Românești, lucrare manuscrisă realizată în 1707 la comanda împăratului Iosif I al Austriei, pe baza informațiilor conținute în harta stolnicului Constantin Cantacuzino, piesă deosebit de interesantă pentru istoria cartografiei românești.

În întregirea prezentării, în volum este inserat un catalog al manuseriselor studiate, care cuprinde datele tehnice de identificare (fond, cotă), cele privitoare la materialul suport (pergament, hîrtie), legătura manuscrisului, dispunerea ilustrațiilor și ornamentelor, și traducerea și transcrierea însemnărilor ce furnizează date asupra autorului comandatului și circulației manuscrisului. Ar fi fost de dorit ca alături de aceste informații să fie incluse date privitoare la modalitățile de realizare a miniaturilor (natura culorilor, tehnica de aplicare a acestora etc.), precizări privind caracterul grafiei și al cernelii pentru toate manuserisele incluse în catalog, o mai mare exactitate

în precizarea redacției, termenul „slovonă” fiind considerat în momentul de față prea general. Nu ar fi deranjat nici unele precizări suplimentare privind la circulația manuscriselor, în cazurile în care aceasta nu rezultă din însemnări. Toate aceste detalii ar fi îmbogățit informația furnizată cercetătorului, conferind totodată o mai mare unitate catalogului.

Ne permitem cu acest prilej să prezentăm încă un manuscris pe care autorul, din motive necunoscute nouă, l-a exclus din această lucrare și care, după opinia noastră, ar fi meritat o prezentare detaliată. Este vorba de manuscrisul slav nr. 72 din colecțiile Bibliotecii Naționale a Austriei cunoscut sub denumirea de Psaltirea lui Alexandru Iliș de la 1586. Acest manuscris a fost copiat ca urmare a comenzii viitorului domn al Moldovei Alexandru Iliș de către Pancratiu Holtzchuch, prepozit al primăriei din Bamberg și avocat și conține mai multe însemnări autografe ale nepotului lui Petru Rareș, datate 1595 și 1598, precum și un sinopsis alfabetic al Decalogului datorat aceleiași miini. Textul Psaltirii, scris cu semiunciale asemănătoare ca formă cu literele tiparului sud slav, conține numeroase inițiale ornate cu roșu și verde, numele sfinților scrise cu aur, iar titlurile și punctele cu roșu. Tot cu roșu și verde sînt realizate și frontispiciile. În aceleași culori este pictată și crucea ce decorează fila 26. Toate aceste elemente decorative conferă manuscrisului o certă valoare artistică. Este de semnalat că în textul Psaltirii există numeroase greșeli de scriere, datorate insuficienței cunoașterii a limbii slave de către copistul manuscrisului. Valoarea deosebită a acestei piese rezultă din faptul că ea constituie o dovadă concretă a interesului existent în medii

umaniste occidentale pentru cultura țărilor române, fiind totodată și o dovadă a legăturilor existente între cele două medii culturale.

Pentru cei doritori să aprofundeze studiul acestui manuscris, le punem la dispoziție o bibliografie sumară: Ioan Bogdan, *Cîteva manuscrise slavo-române din Biblioteca Imperială de la Viena în Analele Academiei Române, Memoriile Secțiunii istorice*, seria II, tom. XI (1889); F. Repp, *Der cod. slav. 72 der Wiener Nationalbibliothek in Deutsch-slavischer Wechselsteitungkeit insieben Jarhundert*, Berlin 1956, p. 99—106; G. Brigellner, *Glagolitische und Kyrillische Handschriften in Österreich*, Wien, 1975, p. 75—76; *Slavjynelâlgarska râkopisna tradicija i karti v sibiru na Avstriskata Nacionalna Biblioteka*, Sofia 1977 (Catalog de expoziție); Radu Constantinescu, *Manuscrise de origine românească din colecții străine. Repertoriu*, București, 1986, p. 189, cat. 946.

Sîntem de părere că aceste mici scăpări nu diminuează valoarea lucrării, care răspunde unor necesități reale în domeniul studiului cărții manuscrise românești, reunind într-un singur mănunchi informații privind piese a căror studiere, în condițiile unei cercetări directe, se putea face doar prin consultarea unor lucrări risipite într-o vastă și anevoioasă de găsit bibliografie. Dacă la acestea adăugăm cele 40 de planșe anexe, care întregesc în mod fericit textul, utilitatea unei astfel de lucrări devine evidentă, ea constituindu-se într-un indispensabil instrument de lucru nu numai pentru cercetătorul scrierii și miniaturisticii, dar și pentru istoricul interesat de evoluția culturii medievale românești.

PAVEL M. FLOREA

Jenő Szűcs, *A Szepesi Kamarai levéltár 1567—1813* (Arhiva Camerei din Szepes 1567—1813), Budapest, 1990. *A magyar orszâgos levéltár kiadványai* (Publicațiile Arhivei Naționale a Ungariei). I. *Levéltári leltârak* (Inventare arhivistice) *Kincstâri, levéltârak* (Arhivele fiscale). Redactor János Varga

Arhiva Națională a Ungariei realizează de peste 40 de ani lucrări de mare întindere și cu un bogat conținut, bazate pe documentele deținute. Lucrarea lui Jenő Szűcs, *Arhiva Camerei din Szepes* este structurată pe două părți: prima parte cuprinde premisele formării Camerei din Szepes și istoricul ei din momentul constituirii pînă în anul 1813, iar a doua parte cuprinde documentele studiate.

În deceniile următoare bătăliei de la Mohács s-a impus ideea constituirii unei

noi unități teritoriale „Ungaria Superioară” („Partes Regni Hungariae Superiores”). Problema alcătuirii unei Camere separate în Ungaria Superioară s-a pus începînd cu anul 1565. Pe baza propunerii Camerei din Pozson, care nu mai putea face față, suveranul a dat ordinul de funcționare a noii Camere la Szepes (1 aprilie 1567). De competența Camerei țineau teritoriile din împrejurimi, iar din anul 1552 și acea zonă cuprînzînd minele de aur și argint de la Baia-Mare. Prin decretul din anii 1568—

1570 s-a grăbit procesul de consolidare a Camerei pentru a ține contabilitatea veniturilor din Ungaria Superioară. În ceea ce privește relațiile Camerei din Szepes cu Curtea de la Viena și cu Camera maghiară din Pozson, trebuie subliniat faptul că aceasta trebuia să-și trimită rapoartele sau Curtii sau Camerei din Pozson și nu depindea de Consiliul locotenențial.

Sfera teritorială de activitate a Camerei din Szepes se extinde treptat și asupra altor teritorii, unele destul de îndepărtate. Astfel începând cu anul 1598 ajung sub sfera de influență a Camerei din Szepes: Aradul, Partium, Bihorul, Solnocul Mijlociu și Crasna, iar în secolul al XVII-lea Zarandul, Clujul, Solnocul Interior, Maramureșul. Principala activitate a Camerei o reprezenta mînuirea veniturilor obișnuite și a celor extraordinare, dar de sfera sa de influență ținea mineritul și baterea monedelor. Aici trebuie subliniat faptul că singura mină de metale prețioase care aparținea de Camera din Szepes (și asta numai pentru o perioadă de timp) a fost Baia-Mare. Cea mai importantă funcție a Camerei din Szepes a fost însă apărarea Ungariei Superioare, întreținerea armatei și a cetăților de graniță.

În perioada următoare de activitate a Camerei din Szepes (1607–1672), are loc o restrîngere a sferei de influență asupra unor teritorii. Astfel, după pacea de la Viena (23 iunie 1606), Bihorul, Solnocul Interior, Crasna, Maramureșul, Zarandul, Aradul, Caransebeșul au fost alipite Transilvaniei. După 1672, Camera din Szepes își extinde din nou influența asupra Partiumului și pînă în Maramureș.

După o scurtă perioadă de încetare a activității Camerei (1704–1710), se trece la refacerea Camerei în decembrie 1710. Cele mai importante surse de venituri ale tezaurului au fost: tricesima, veniturile aduse de minele de aur și argint și de monetării. În prima jumătate a secolului al XVIII-lea, cea mai mare parte a acestor venituri erau destinate armatei.

Limba oficială în care erau scrise documentele a fost la început latina, dar începând cu rezoluția din 18 august 1773 s-a trecut la folosirea limbii germane. Studiul documentelor de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și din secolul al XIX-lea, dovedește faptul că s-au folosit ambele limbi comitent.

Încetarea activității administrației Camerei din Szepes s-a datorat rezoluției imperiale din 7 ianuarie 1813, dar și-a continuat activitatea pînă la soluționarea tuturor problemelor rămase, respectiv pînă în mai 1813.

Partea a doua a lucrării cuprinde documentele grupate după cum urmează:

Registratura Camerei din Szepes

E 240. *Protocolla et Diaria Consilii* (Procese verbale și protocoale ale Consiliului), 1655–1773. Seria proceselor verbale și ale protocoalelor nu este completă, pentru anumiți ani acestea lipsesc.

E 241. *Commissio Iuridica* (Actele juridice ale Comisiei), 1768–1772. a) Procesele verbale juridice (*Protocolla iuridica*) 1768 ianuarie 4–1772 iunie 16; b) Documente diverse:

- procese verbale ale Consiliului administrației în probleme juridice;
- lista documentelor înaintate Camerei curții maghiare, concepte și însemnări ale Comisiei.

E 242. *Commissio Oeconomica* (Actele economice ale Comisiei), 1770–1773.

E 243. *Commissio Tricesimalis* (Procese verbale ale Comisiei tricesimale), 1770.

E 244. *Minutae* (*Expeditiones Camerales*) (Concepte ale publicațiilor), 1563–1773.

- concepte;
- copii după documentele trimise Camerei maghiare;

- copii diverse trimise diferitelor autorități sau persoane.

E 245. *Minutae Nex Registratae* (Concepte referitoare la dreptul de proprietate), 1568–1731.

E 246. *Extractus Hebdomadales Expeditionum* (Borderoul publicațiilor săptămînale), 1768–1773.

E 247. *Administrator Freiherr von Wallseg* (Documentele baronului von Wallseg, administrator), 1677–1680, 1682.

E 248. *Protocolla Universorum Actorum* (Procese verbale ale documentelor intrate și luate în evidență), 1680–1755.

E 249. *Benigna Mandata* (Ordine ale Camerei regale și domeniiale), 1557, 1567–1748, 1772.

E 250. *Litterae Camerae Posoniensis et Aliorum* (Scrisorile Camerei maghiare și a altor organisme), 1557–1773.

E 251. *Causamm Regalium Vice-Directoratus* (Documentele vicedirectorului cauzelor juridice regale), 1641, 1665–1788.

E 253. *Relationes* (Rapoartele funcționarilor Camerei), 1664–1767.

E 254. *Representationes, Informationes et instantiae* (Rapoarte, cereri), 1560–1773.

E 255. *Instantiae et Assignationes Elemasynariae* (Cereri) 1740–1773.

E 256. *Negotia Miscellanea* (Afaceri diverse), sec. XVI–XVII.

Fragmente ale arhivei de odinioară a contabilității.

E 705. Actele serviciului de contabilitate, 1551—1779.

E 262. Liber Rationum (Prezentarea dărilor de seamă), 1703, 1711—1752.

E 263. Libri Perceptionum et Erogationum (Registrele casieriei), 1567—1746.

E 264. Memoriale Quadripartitum, Pro Rationista Pobest, 1569—1621.

E 265. Diarium Administraturae Proventuum Regionum Partium (Regni Hungariae) Superiorum etc. (Copii după diferite probleme), 1629—1686.

E 271. Protocolum Copiale Causarum et Processuum Coram Camera Ventilatorem (Copii după procesele dezbătute de Camera din Szepes), 1655—1674.

E 272. Liber Copialis Privilegiorum, Exemptionum, Protectionum (Registre de copii, danii, privilegii), 1559—1569.

E 273. Libri Regni (Registre de copii: danii, privilegii) 1561—1772.

E 274. Libri Contractum et Obligationum (Registre de copii, contracte, înscrise de datorie), 1653—1766.

E 276. Libri Fiscalitatum Denuntiarum (Copii: drepturi fiscale secrete), 1430—1770.

E 706: Libri Bonorum Fiscalium (Tabele cu bunurile fiscale), 1582—1770.

Comisii

E 662. Commissio Breuneriana (Documentele Comisiei Breiner), 1688—1690.

E 267. Commissio Aichpicheliana (Documentele Comisiei Aipüchl), 1694—1695.

E 268. Commissio Subdelegata Cassoriensis (Procesele verbale ale ședințelor Comisiei subdelegată din Kassa), 1700—1704,

Fragmente ale arhivei camerale de odinioară.

E 269. Acta Radicalia (Documente doveditoare ale bazelor dreptului proprietăților visteriei), secolele XIV—XVIII.

E 270. Bethlemiana (Ordinele principilor Transilvaniei), 1615—1628.

E 277. Copiae Officiosae Documentorum ad Cameram Posoniensem Transmissorum (Copii ale actelor de proprietate trimise Camerei maghiare), secolele XIII, XVI—XVIII.

Administrația din Kassa, 1773—1774.

E 258. Tabellae Super Operatione Cancellariae Administrationis Scepusiensis seu Cassoriensis (Registru de evidență a publicațiilor), 1774.

E 259. Cameralis Administratio Scepusiensis seu Cassoviensis (Documentele administrației din Szepes/Kassa), 1773—1774.

E 161. Acta Abolitionis Collegii Cassoviensis Societatis Jesu per Josephum Okolicsányi Resignata (Ordinele adresate lui Okolicsányi József, membru al Comisiei, în legătură cu dizolvarea colegiului ieșit din Kassa), 1773—1775.

Administrația din Kassa, 1774—1785.

E 260. Kasachaner Kamerac Administration (Administrația Camerală din Kassa), 1774—1785.

Administrația din Kassa, 1788—1813

E 278. Administratio Cassoviensis, 1788—1813.

Sfârșitul lucrării cuprinde o listă a izvoarelor arhivistice și indicele de nume și localități din text.

ECATERINA ANTON

Irena Mamczak-Gadkowska, Józef Paczkowski i jego wkład w budowę Polskiej służby archiwalnej, Warszawa — Łódź, 1990, 209 p.

Această carte este dedicată uneia din figurile cele mai reprezentative ale arhivisticii poloneze și anume a lui Józef Paczkowski. Considerăm că structura rubricăției sugerează cel mai bine chiar și unui cititor neavizat adevărata intenție a autoarei. Lucrarea are o introducere, cinci capitole, postfață, lista abrevierilor, precum și lista izvoarelor și a literaturii. Capitolele se intitulază după cum urmează: cap. I, „Situția arhivelor pe pământurile poloneze în momentul obținerii independenței”; cap. II, „Înstruirea și primul loc de muncă al lui Józef Paczkowski”; cap. III, „Activitatea de organizator al lui Józef Paczkowski în rețeaua

arhivistică de stat poloneză”; cap. IV, „Participarea și rolul lui Józef Paczkowski la revendicarea materialelor arhivistice poloneze în anii 1919—1931”; cap. V, „Activitatea științifică a lui Józef Paczkowski”.

Se știe că de abia la sfârșitul primului război mondial și în momentul reînființării statului independent s-au creat bazele organizării rețelei arhivistice pe teritoriul întregii Polonii. Noua organizare a arhivelor, aprobată de organele de stat poloneze în temeiul decretului privind organizarea arhivelor și protejării materialelor arhivistice din 7 februarie 1919, care a fost precedat de rescriptul Consiliului Dirigent în această

materie din 31 iulie 1918, a subordonat instituțiile arhivistice în întregul sistem Secției Arhivelor Statului. Între anii 1919—1926 prof. dr. Józef Paczkowski a ocupat funcția de șef al Secției Arhivelor Statului, iar mai târziu cea de director general.

Istoria rețelei Arhivelor Statului din această perioadă nu a fost încă scrisă. Lipsa literaturii pe această temă rezultă într-o mare măsură din lipsa izvoarelor, căci materialele create de Secția Arhivelor Statului au fost distruse în timpul celui de al doilea război mondial. De asemenea, nu s-a păstrat majoritatea actelor create de cancelariile arhivelor centrale și a celor teritoriale din perioada interbelică.

În urma unor cercetări s-a constatat că o parte însemnată din moștenirea lăsată de Józef Paczkowski a fost păstrată pînă nu demult la Biblioteca Edward Raczyński și filiala Arhivelor Statului din Poznań, iar în prezent este strînsă într-un singur fond care cuprinde nu numai surse privitoare la biografia autorului moștenirii, dar și un bogat material compus din izvoare referitoare la organizarea și activitatea rețelei arhivistice de stat în prima parte a perioadei interbelice, ceea ce, avînd în vedere pagubele suferite în timpul celui de al doilea război mondial și al ocupației hitleriste, constituie o sursă prețioasă și demnă de cercetare.

Studii efectuate asupra materialelor în cauză permit formularea următoarelor probleme care sînt tratate în lucrare:

— demonstrarea contribuției importante aduse de Józef Paczkowski la edificarea serviciilor arhivistice din punct de vedere organizatoric și didactic, ca și încercarea de a corija părerile contrare și deseori nejuste asupra persoanei acestuia;

— demonstrarea rolului jucat de Paczkowski în procesul de revindicare a documentelor, avîndu-se în vedere și aspectele multilaterale de natură politică, organizatorică și științifică a acestei acțiuni în perioada interbelică;

— prezentarea mai deplină a contribuției teoretice a lui Paczkowski în domeniul arhisticii.

Contribuția enormă a lui Józef Paczkowski la edificarea rețelei arhivistice poloneze face ca rememorarea activității sale să rezulte din recunoașterea obiectivă a valorii de necontestat a operei sale, căci la începutul istoriei arhivelor în Polonia renăscută, a fost un om pe măsura necesităților timpului său. Pentru noi arhiviștii români, felul în care colegii noștri polonezi tratează cu pietate memoria înaintașilor lor ar trebui să constituie un exemplu și un îndemn.

VASILE MATEI

Établissements pénitentiaires coloniaux, 1792—1952, Serie Colonies H, Répertoire numérique, Paris, 1990 (Archives Nationales), 112 p.

În scopul — declarat — de a „suscita interesul pentru explorarea acestor arhive încă puțin cercetate”, Arhivele Naționale ale Franței editează în 1990 un valoros instrument de lucru și informare, și anume *Répertoire numérique al așezămintelor penitenciare coloniale pe 1792—1952, Serie Colonii H*, referitor la coloniile Guyana și Noua Caledonie, „ținuturi ale pedepsei”, cu adevărate rezonanțe în istoria mai veche și mai recentă a Franței.

Întocmit cu o deosebită scrupulozitate, repertoarul, care numără 112 pagini structurate pe 6 capitole mari, reprezintă un posibil model de rigoare științifică, el fiind prefăcut de o amplă introducere semnată de Odile Krakovitch (p. 7—13), autoare (alături de Sylvie Clair și Jean Préteux) a lucrării. Constituită din mici subcapitole redactate într-o manieră clară, de maximă concizie, această introducere realizează o absolut necesară imagine de ansamblu asupra gravei și complexe problematice referitoare la existența coloniilor penitenciare. Astfel, „Crearea penitenciarelor coloniale” precizează rațiunile și scopurile înființării acestora, oferindu-ni-se apoi un „Scurt istoric

al coloniilor Guyana și Noua Caledonie”. Sînt prezentate, în continuare, „Legile din 1854 și 1885”, care stipulează trimiterea la Cayenne nu numai a condamnaților la muncă forțată, ci și a unor femei cu care aceștia să se căsătorească, — asigurîndu-se și accelerîndu-se, astfel, procesul de colonizare —, și respectiv, trimiterea infractorilor recidiviști în Guyana și Noua Caledonie. Subcapitolul „Repartizarea condamnaților în categorii și secții” precizează diferențierile operate în trierea condamnaților, grupați în *transportați* (condamnați la muncă forțată), cu 4 categorii, *deportați* (deținuți politici) și *relegați* (recidiviști și infractori mărunți), cu două categorii, cu enunțarea faptelor, a pedepselor și a modalităților de îndeplinire a acestora, precum și a drepturilor fiecărei categorii. „Recuperarea arhivelor penitenciarelor” cuprinde o foarte exactă enumerare a etapelor succesive de prelucrare a cantităților, conținutului, precum și a fondurilor în care au fost înglobate documentele preluate. Subcapitolele finale, „Cercetările în arhivele penitenciarelor” și „Interesul pentru arhivele penitenciarelor”, subliniază însemnătatea acestor

arhive pentru studiul evoluției sociale în ansamblu.

Capitolul secund, ce poartă titlul „Citeva date, citeva locuri, citeva cifre” (p. 14–15) nu este altceva decât un tabel în care sînt cuprinse date cronologice privind coloniile Guyana și Noua Caledonie, numărul condamnaților, bărbați și femei, grupați pe categorii, principalele locuri de detenție din fiecare colonie, precum și efectivele, pe sexe.

„Legile fundamentale privind penitenciarele coloniale (p. 16–19), cel de-al treilea capitol, constă în redarea textului legii nr. 1527 din 30 mai 1854, privind executarea pedepsei de muncă forțată, în 14 articole și, respectiv, al Legii nr. 15503 din 27 mai 1885, în legătură cu recidiviștii, cu 19 articole.

Deosebit de util, cel de-al patrulea capitol, „Surse complementare” (p. 20–24), oferă o listă a fondurilor (cu toate elementele necesare identificării) din Arhivele Naționale din Paris, alte fonduri din arhive publice, precum și arhive particulare, privitoare la personalul și administrația penitenciarelor coloniale, penitenciarele din Algeria și Indochina, mărturii asupra penitenciarelor, publicații oficiale ale administrației penitenciare. Pagina care urmează acestui capitol (p. 25), cuprinde o „Bibliografie sumară”, însumind 23 de titluri.

„Repertoarul numeric” propriu-zis ocupă restul volumului (p. 27–107), structurat

fiind pe probleme: gestiune administrativă, registre privind condamnații, dosare individuale ale condamnaților, atlase, deținui relegați, deținui transportați, deținui evadați, tribunalul maritim special-inspecții, finanțe și rapoarte, lichidarea coloniilor, personalul penitenciarelor, livrete ale supraveghetorilor și condamnaților etc.

Textul volumului este însoțit de 4 reușite ilustrații reprezentînd: planul orașului Cayenne (între 1884 și 1886), cu indicarea penitenciarelor; proiectul unui penitenciar pentru femei la Baduel, Guyana (1856); planul proiectului pentru biserica din penitenciarul pentru femei de la Baduel (1856); instalarea deportaților Comunei în insulele Pins (Noua Caledonie).

Alcătuint un foarte concentrat întreg volum de față – o „carte” care impresionează prin maxima seriozitate pe care o degajă atât arhitectura textului, cit și finuta grafică deloc neglijată – se constituie într-o dovadă clară a însemnătății studierii unor astfel de surse tulburătoare, de obicei ignorate, care sînt însă în măsură să aducă deosebit de prețioase mărturii, așa cum arată autoarea introducerii, asupra „istoriei revoltelor și revoluțiilor, a criminalității, a justiției și represiei”, constituind, în același timp, un „izvor de excepțională bogăție” pentru „studiile sociologice asupra sărăciei, vagabondajului, nivelului de viață și categoriilor sociale din secolele XIX–XX”.

IRINA HRIȚCU

„Mitropolia Olteniei”, XLI, Craiova, 1989, nr. 1–6

Ca și în anii precedenți, revista Mitropoliei Olteniei a cuprins în paginile sale, în cursul anului 1989, contribuții dintre care unele temeinice, avînd legătură directă sau măcar tangențială cu cercetarea istorică. Ele figurează, de regulă, la rubricile „Studii și articole” și „Documentar”, celelalte rubrici („Pastorale chiriarale”, „Pagini patristice”, „Material omiletic și catehetic”, „Viața bisericească” etc.) fiind specifice profilului acestei publicații.

Remarcăm, mai întîi, studiul lui Nestor Vornicescu, mitropolitul Olteniei, intitulat *Una dintre primele scrieri ale literaturii române străvechi: „Pătimirea sfinților Epictet și Astion” (de la cumpăna secolelor III–IV)* (nr. 1, p. 20–74, constituind o analiză temeinică a textului, ale cărui informații sînt coroborate cu alte izvoare, inclusiv cu cele arheologice. Studiul este ilustrat cu 22 de planșe, fiind însoțit de textul original latin și de traducerea în românește a acestuia, datorată profesorului David Popescu (p. 75–117).

În nr. 2 găsim contribuția lui Ioan Dură, *Proschinatarul lui Ioan Comnen (1701) și stirile cuprinse în acesta despre ajutoare românești date Sfîntului Munte Athos* (p. 48–66), lucrare tipărită, așa cum se știe, în Țara Românească, la Snagov, de către viitorul mitropolit Antim Ivireanul. În același număr figurează articolul lui Gh. Gîrdu, *Despre satele și bisericile slobozitelor din Valahia* (p. 67–73), în care se reia o problemă discutată pe larg în ultimii ani, și cel al lui Alexe Buzera, *Despre Macarie ieromonahul* (p. 74–87) dedicat dascălului de cîntări bisericești decedat în anul 1836.

Episcopul Gherasim Cristea este prezent cu articolul *Despre proclamația de la Islaz, din anul 1848* (nr. 3, p. 35–40), în care arată că acest act istoric are și un caracter religios. Informații deosebit de interesante prezintă Ioan Vasile Leb în studiul *Legături ale Universității din Halle cu Țara Românească în timpul domniei lui Constantin Brîncoveanu* (nr. 3, p. 51–58). O reluare utilă și, în același timp, o analiză

profundă realizează Marin Cojoc în lucrarea *Leon Diaconul — izvor de istorie bizantină în sud-estul Europei* (nr. 5, p. 3—29). Notăm, de asemenea, următoarele contribuții: *Mihail Teodor — vechi slujitor al școlii bisericesti din Craiova (1821—1913)* de Gheorghe Pănuță și Adrian Săvoiu (nr. 5, p. 117—128); *O practică străveche n ritualul funerar din Oltenia*, de Ion Ionescu (nr. 5, p. 128—132) și *Femei din trecutul sfințeniei românești*, de Toma Hrisant (nr. 6, p. 62—99).

La rubrica „Documentar” Liviu Poenaru și Dumitru Bălașa publică *Un pergament inedit din județul Gorj* (nr. 4, p. 76—81). Este vorba de un act de cancelarie emis de domnul Țării Românești Alexandru Coconul, la 25 aprilie 1626, aflat în posesia unuia dintre editori. Publicarea s-a făcut în manieră „fotografică”, prin transcrierea de mână întocmai a textului, care apoi

a fost reprodus identic, nu prin metoda științifică a tipăririi propriu-zise, utilizată în corpusul *Documenta Romaniae Historica*. Se impunea, totodată, un studiu introductiv sau cel puțin o prezentare mai amplă a conținutului acestui document.

La aceeași rubrică este redat „Jurnalul călătoriei de studiu în sud-estul Europei (1931)” al cunoscutului teolog și istoric Paul Mihail, în patru părți: I — În Bulgaria (nr. 3, p. 86—118), II — În Grecia (nr. 4, p. 82—107), III — La Muntele Athos (nr. 5, p. 96—115) și IV — În Turcia (nr. 6, p. 132—147). Pentru instituția noastră un interes deosebit prezintă tocmai publicarea de documente inedite, acțiune pe care o dorim găzduită în continuare, cu aceeași ospitalitate, în paginile revistei „Mitropolia Olteniei”.

TUDOR MATEESCU

„Arhivski pregled”, nr. 1—2/1990, Beograd, 1990, 279 p.

Revista Arhivelor din Serbia, „Arhivski pregled”, nr. 1—2/1990 conține în paginile sale o tematică variată, cuprinzând articole din activitatea Arhivelor Serbiei, prezentări de fonduri și colecții interne, studii de istorie și de teorie și practică arhivistică, grupaje de documente, legislație arhivistică, prezentări de fonduri din arhive străine.

Revista debutează cu articolul lui Mirjana Dajić *Nouăzeci de ani de la înființarea Arhivelor Serbiei* (Dovedeset godina Arhiva Srbije, p. 11—14). După o succintă prezentare a rezultatelor obținute pe plan arhivist, în cele nouă decenii de existență a Arhivelor Serbiei, autoarea se oprește asupra principalelor preocupări ale acestei instituții din ultimii zece ani. Astfel, sînt ilustrate aspecte ale activității de păstrare a documentelor de arhivă și a materialelor de registratură, activitatea de întocmire a unor liste cuprinzînd categoriile de documente și termenele de păstrare a lor pentru numeroase instituții care sînt în competența Arhivelor Serbiei, precum și întocmirea de liste orientative pentru anumite domenii: organizații social-politice, învățămînt, documentare tehnică și medicală etc. Autoarea scoate în evidență importanța preluărilor de arhivă de la Secretariatul de Stat pentru Afacerile Externe, anume preluarea izvoarelor documentare care se referă la activitatea diplomatică a Principatului și Regatului Serbiei în perioada 1871—1918, precum și a celor din perioada de după cel de al doilea război mondial (potrivit termenelor de preluare). Este subliniată, de asemenea, activitatea de achiziții și donații, menționîndu-se în acest sens donația făcută de Petar Stambolić, care consta în documente

scrise și fotografice din îndelungată și bogată sa activitate și alte documente prețioase pentru istoria Serbiei. Este reliefată apoi activitatea de ordonare și inventariere a numeroaselor fonduri și colecții din perioade mai vechi și mai noi și activitatea de informare. Referitor la programul de colaborare culturală pe linie de arhive cu alte state se apreciază ca fructuoase cercetările efectuate în arhivele din Franța, Anglia, Italia, URSS, Olanda, Bulgaria, Polonia și Cehoslovacia.

În ultimul deceniu s-a dezvoltat și activitatea de valorificare a tezaurului arhivist, prin publicarea de instrumente de informare și a unor ediții de documente referitoare la personalități sau evenimente din trecutul nu numai al poporului sîrb ci și al altor popoare (ex. Documente privind istoria poporului macedonean, *Documente privind istoria poporului bulgar* ș. a.) A înregistrat progrese și activitatea cultural-educativă și de propagandă, s-au organizat expoziții de mare succes (ex. Mișcarea studentască progresistă de la Universitatea din Belgrad 1934—1941). Cu ocazia aniversării a 85 de ani de la înființarea Arhivelor Serbiei au fost expuse cele mai importante documente din fondurile interne, alte expoziții de o deosebită calitate au fost organizate cu prilejul a 150 de ani de la stabilirea relațiilor diplomatice cu Franța și Rusia.

Arhivele Serbiei au avut o bună colaborare cu alte organizații, evidențiîndu-se în special colaborările privind ediția *Fondurile și colecțiile arhivistice din R. S. F. Iugoslavia*, ca și pregătirea și desfășurarea seminarului cu tema: Microfilmarea documentelor de arhivă. S-a rezolvat una din

problemele arzătoare, anume cea a spațiului de depozitare și de lucru, prin adaptarea unor spații la condițiile cerute de aceste activități.

În articolul *Cîteva cuvinte despre activitățile Arhivelor Serbiei în domeniul colaborării internaționale* (Nekoliko reci o akcionostima Arhiva Srbije u domenu međunarodne saradnje), p. 15–17. Ivanka Bruk ilustrează cîteva modalități de colaborare, subliniind importanța schimbului de experiență în activitatea de specialitate, precum și a cercetării mai atente a structurii și conținutului acelor fonduri arhivistice dintr-o țară care pot servi ca sursă de cunoaștere a trecutului unei alte țări. După ce enumeră împrejurările în care unele fonduri au rămas incomplete sau chiar au fost distruse în totalitate, subliniază necesitatea întregirii fondurilor cu copii de pe documente externe și a realizării unei colaborări pe plan național pentru evitarea paralelismelor în cercetare. Menționează în acest sens înțelegerea, din anul 1974 ca Arhivele Serbiei să efectueze cercetări organizate și sistematice, realizând evidența și microfilmarea documentelor externe referitoare la istoria Iugoslaviei. Autoarea apreciază că s-au realizat colaborări substanțiale cu arhivele din Franța, Anglia, Olanda, Italia, Cehoslovacia și URSS, cu cîteva ani în urmă și cu Bulgaria, mai puțin cu Turcia și România, din cauza partenerilor. Avînd în vedere că activitatea de cercetare presupune angajarea de mari forțe de specialitate, precum și mijloace financiare deosebite, pe viitor se preconizează o planificare mai rațională și mai eficientă.

În articolul *Activitatea Arhivelor Serbiei la Mănăstirea Hilandar și Sintandrei* (Rad Arhiva Srbije u manastiru Hilandaru i Santandreji), p. 18–22, autorul Boško Djenić apreciază că Hilandarul reprezintă cea mai veche bibliotecă națională și arhivă a poporului sîrb, iar după incendierea Bibliotecii Naționale din Belgrad din anul 1941 este cel mai bogat tezaur al manuscriselor sîrbești. Activitatea începută de Arhivele Serbiei în anul 1977 la Mănăstirea Hilandar a fost înainte de toate clar definită prin cercetarea materialelor la fața locului. S-au luat măsuri imediate de protecție a materialului arhivistic. Arhiva a fost ordonată, un mare număr de documente restaurat, au fost legate cărțile și au fost microfilmate toate documentele sîrbești pînă la 1900 și o parte a documentelor grecești. Pînă în anul 1998, Arhivele Serbiei vor edita un *Inventar al arhivci Hilandar*, precum și seria de cărți sub titlul *Surse de arhivă chirilice și grecești de la Mănăstirea Hilandar*. Sînt subliniate, de asemenea, eforturile depuse pentru conservarea și ordonarea arhivei

de proveniență sîrbă din Sintandrei (Szentandrás-Ungaria), potrivit Programului de colaborare între RSF Iugoslavia și Ungaria în domeniul protecției și cercetării monumentelor istorice și culturale de interes comun pentru cele două state.

În articolul *Activitatea la arhiva comunității bisericești ortodoxe sîrbe din Triest* (Rad u Arhivu srpske pravoslavne crkvene opštine u Trstu) p. 23–29, Ljubodrag Popović descrie activitatea începută în anul 1982 conform Programului de cercetare și conservare a materialelor de arhivă aflate peste graniță. În baza planului elaborat, o echipă de specialiști de la Arhivele Serbiei a ordonat arhiva, a întocmit planuri metodice de lucru pe perioade, iar activitatea este redată detaliat, pe operațiuni efectuate anual, de la 1983–1989.

În articolul *Ghiduri privind materialele de arhivă din Serbia* (Vodiči Kroz arhivsku gradju Srbije), p. 30–39, Ielena Nedeljković, arătînd că această inițiativă a fost luată pe plan național în cadrul consfăturii Uniunii asociațiilor arhiviștilor din Iugoslavia din anul 1962, menționează că Arhivele Serbiei au început pregătirile în vederea elaborării ghidului în anul 1968. Primul volum al *Ghidului Arhivelor Serbiei* a apărut în anul 1973, iar cel de-al doilea volum în anul 1975. În anii următori au fost publicate o serie de ghiduri ale Arhivelor istorice din Șumadija (1978), Smederevska Palanka (1980) Pomoravie (1984), Belgrad (1984), Čačak (1988), Titovo Užice (1990), iar *Ghidul Arhivelor istorice din Niš* se află în curs de elaborare.

Vladimir Milosavljević descrie în articolul *Centrul de informații al Arhivelor Serbiei* (Centar za informacije Arhiva Srbije), p. 40–43, activitatea și rezultatele obținute de acest centru în decursul timpului în slujba cercetării științifice și a altor beneficiari ai documentelor de arhivă. Autorul se referă la eforturile depuse în direcția modernizării centrului, reorganizării sale și utilizării cu cele mai moderne mijloace în domeniul informaticii, insistînd asupra obiectivelor ce sînt în atenția imediată și de perspectivă a centrului, de culegere și prelucrare automată a datelor. În acest sens, menționează ca o prioritate elaborarea și completarea *Registrului bunurilor culturale*.

În continuare (p. 44–89), în revistă sînt prezentate cîteva fonduri și colecții deținute de Arhivele Serbiei cum sînt: fondul personal Stojan Novaković, fondul personal Milan Kujundžić-Aberdar; Legația regală sîrbă de la Roma (1879–1918); Documente din Arhivele Serbiei referitoare la Cercul infirmierelor sîrbe; Privire asupra instituțiilor școlare sîrbe și școlarizarea tîneretului sîrb în Grecia în anii 1916–1919.

Un spațiu important este destinat unor studii și articole din domeniul istoriei și arhivisticii. Dr. Petar Milosavljević publică un studiu intitulat *Semnificația istorică a bătăliei de la Ivankovac din anul 1805* (Istorijski značaj boja na Ivankovcu 1805 godine) p. 90–96. În articolul *Expozițiile arhivistice – reversul medaliei* (Arhivske izložbe – druge strane medalje), p. 97–103, Radmila Petrović enumeră câteva reguli de care trebuie să se țină seama la organizarea unei expoziții temporare sau permanente. Autoarea se referă în special la spațiul destinat expoziției, la vitrine și panouri, la pregătirea fizică a exponatelor, expunerea documentelor, activitatea de întreținere a exponatelor în timpul expoziției și la timpul necesar pregătirii unei expoziții.

Materialul *Organelor republicane de conducere ale Serbiei – creatori de arhivă* – (Republički organi uprave S. R. (N. R.) Srbije kao stvaraoci arhivske gradje), F. 107–145, semnat de Milić Petrović, se referă la importanța actelor create de organele de conducere, la atribuțiile acestor organe și categoriile de documente rezultate din activitatea lor. Scopul acestui articol, susține autorul, este de a aduce o contribuție modestă la adoptarea unei metodologii adecvate privind ordonarea și prelucrarea materialelor de arhivă create de organele republicane de conducere. La sfârșitul articolului este publicată lista bibliografică și schema structurii organizatorice pentru perioada 1944–1989.

Rubrica „Documente” (p. 146–193), cuprinde informații despre fondul Rista Odavić, poet, traducător, dramaturg sârb, fiind redată lista completă a corespondenței acestuia. Iovan Pejin scrie despre *Evaluarea proprietăților cu ocazia delimitării hotărâului orașului Belgrad în anul 1866*, publicând documente integrale, cu păstrarea formei originale a documentelor și anexează lista persoanelor deținătoare de proprietăți.

„LEVÉLTÁRI KÖZLEMÉNYEK, Budapest, 1989, nr. 1–2.

Revista „Levéltári Közlemények”, organ al Arhivei Naționale a Ungariei cu o apariție semestrală, are un număr bogat, cuprinzând articole de fond, editări de izvoare, recenzii ale unor cărți și articole de specialitate recent apărute, precum și bibliografia literaturii arhivistice maghiare din anul precedent.

Dintre studiile publicate se distinge lucrarea lui Jakó Zsigmond, *Scurtă istorie a morilor de hirtie din Transilvania în epoca feudală țirzie, (sec. XVI–XIX)* (nr. 1, p. 3–55). Autorul realizează o prezentare extrem de bine documentată a principalelor aspecte legate de istoria morilor de

Boro Majdanac publică lista copiilor refugiați la Belgrad în anul 1942, veniți din Slovenia, Croația, precum și din teritoriile ocupate de trupele bulgare, italiene și ungare. Numărul copiilor se ridică la peste 12.000, din care aproximativ 300 au fost acceptați de diverse familii belgradene, în special de condiție modestă.

Rubrica „Legislație” inserează două materiale, unul intitulat *Legislația arhivistică a Serbiei* (Arhivsko zakonodavstvo Srbije), p. 194–211, unde se face un istoric al legislației, începând din 1846, de la înființarea Arhivelor Statului din Belgrad, până în anul 1990, fiind incluse în subcapitole și reglementările arhivistice din cele două provincii autonome – Vojvodina și Kosovo. Cel de-al doilea material se intitulează *Lege referitoare la bunurile culturale și alte reglementări privind protecția și folosirea documentelor* (Zakon o kulturnim dobrima i drugi propisi o zaštiti i korišćenju arhivske gradje) p. 212–261, fiind publicată integral noua *Lege privind bunurile culturale*, care a intrat în vigoare în ianuarie 1990.

Revista se încheie cu rubrica „Din arhivele străine”, unde sunt prezentate câteva fonduri și instituții de arhivă din URSS și Franța. Astfel, Lj. A. Mirašova prezintă *Arhiva politicii externe a Rusiei. Arhiva Generală de la Moscova, Ministerul Afacerilor Externe – primii pași*, iar Ljubodrag Ristić oferă informații interesante în *Documente din arhivele de la Grenoble referitoare la refugiații sârbi*, cu reproduceri ale unor documente originale.

Pagina de încheiere a revistei este dedicată memoriei lui Predrag Babić-Preša (1936–1990), neobosit lucrător în domeniul arhivisticii, care și-a desfășurat întreaga activitate în cadrul Arhivelor Serbiei.

IELIȚA GĂMULESCU

Hatvanadik évfolyam”, anul 60,

hirtie din Transilvania, oprindu-se în primul rând asupra cercetărilor de pînă acum în acest domeniu. Dezvoltarea morilor de hirtie a fost strîns legată de răspîndirea tipărișelor. Astfel, în secolul al XVI-lea, apar mori de hirtie la Brașov, Cluj și Sibiu, aparținînd unor persoane bogate. La începutul secolului al XVII-lea, producerea hirtiei în Transilvania a încetat pentru o perioadă de timp. Politica principilor de încurajare a culturii, a dus la reînființarea morilor de hirtie, dar cu meșteri aduși din Imperiul habsburgic. În secolele XVIII–XIX, au fost întemeiate noi mori de hirtie de către Tezaurariat și comandaturile regimentelor

de graniță la Orlat și Prundul Birgăului. Pe lângă morile de hirtie astfel întemeiate, au existat și mori aparținând unor familii bogate cum a fost cea a familiei Teleki. Acest studiu se încheie cu analiza relațiilor de producție în Transilvania în secolele XVIII – XIX.

Articolul GABRIELEI TROSTOVSKY, intitulat *Documentele capitalului din Esztergom din sec. XIII – XIV aflate în Arhiva diplomatică a Arhivelor Naționale ale Ungariei* (nr. 1, p. 57–81), încearcă să realizeze o imagine despre practica eliberării de documente de către locurile de adevărate ale capitalului în perioada menționată. Autorea urmărește pe baza studierii a peste 300 de documente (cel mai timpuriu din 1214, iar cel mai târziu din 1399), modul de constituire și funcționare a locului de adevărate al capitalului. Începând cu primele decenii ale secolului al XIII-lea, au avut loc importante transformări în dreptul maghiar. Locul mărturiilor orale a fost luat treptat de mărturiile scrise, mult mai obiective și mai de încredere. Două treimi din actele emise de capitalul din Esztergom în secolele XIII – XIV sunt documente alcătuite sau transcrise la cererea părților. Aceste documente erau adevărate printr-un sigiliu propriu, aprobat de rege. Studiul insistă asupra particularităților diplomatice ale documentelor capitalului, subliniind faptul că în această perioadă a luat naștere așa numitul stil de cancelarie, care a avut influență și asupra alcătuirii documentelor personale.

A doua parte a revistei este consacrată publicării de izvoare. Borsa Iván și Tóth István György în studiul denumit *Raportul episcopului de Belgrad Benlic Máté despre catolicii aflați în ținuturile ocupate de turci (1651 – 1658)* (nr. 1, p. 84–142) pornesc de la ideea importanței rapoartelor și scrisorilor preoților catolici din perioada stăpînirii otomane ca izvoare de o mare valoare istorică. Printre cele mai importante rapoarte de acest gen se numără raportul episcopului belgrădean Benlic Máté, care cuprinde date referitoare la numărul catolicilor din ținuturile aflate sub stăpînire otomană și în general despre numărul de locuitori din ținuturile vizitate (teritoriile dintre Dunăre, Drava și Sava și comitatul Baranya, precum și orașele Bács, Szeged, Makó și Tinișoara).

Articolul lui Ember Győző (nr. 2, p. 181 – 197), intitulat *Instituții arhivistice relevă importanța arhivei ca instituție, făcînd și un mic istoric al evoluției concepției asupra rolului și importanței arhivei și a materialului arhivistic deținut*. Ultima și cea mai mare parte a articolului prezintă tipurile de arhivă, fiind relevate caracteristicile fiecărui tip, precum și importanța acestora.

Interesant și bine documentat este și articolul lui Borsa Iván *Comiții și vicecomiții comitatului Turóc pînă la 1526* (nr. 2, p. 199–217). Comitatul Turóc, care și-a luat numele de la râul care îl străbate, s-a format în prima treime a secolului XIV, avînd ca centru cetatea Szklabinya. Pentru a întocmi listele comiților și vicecomiților din comitatul Turóc, autorul a studiat documente emise pe parcursul a 195 de ani. Primul vicecomite al comitatului Turóc a fost „Mark comes” (așa cum rezultă din documentul datînd din 1337), iar începînd cu anul 1339 este semnalată și instituția comitatului. Conform listei de la sfîrșitul studiului, există anumite perioade pentru care nu sînt date despre comiții din Turóc. Astfel, în cazul a 91 de ani nu se cunoaște numele vicecomiților, iar în alții 79 de ani, numele comiților. Ceea ce pare și mai surprinzător este faptul că pentru 46 de ani nu este cunoscut nici numele comiților, nici cel al vicecomiților. Fără a se dori o prezentare exhaustivă, studiul reprezintă totuși stadiul actual al cercetării în această problemă.

Studiul lui Hajdu Lajos, *Criminalitatea și judecătoria penală în Transilvania (precum și în Partium) în anii de dinainte de reformele lui Iosif al II-lea*, (nr. 2, p. 219 – 277) se bazează pe cercetarea unui bogat material arhivistic existent în Arhiva Națională a Ungariei. Autorul se oprește asupra celorva aspecte mai importante ale problemei studiate, cum ar fi dimensiunile cantitative ale criminalității, mărimea și compunerea afacerilor penale etc. Înaintea reformelor lui Iosif al II-lea, în practica judecătorească, alături de experiența judecătorilor, se foloseau și regulile de drept cuprinse în *Approbatæ Constitutiones*, *Tripartitul* lui Werbőczy și *Instrucțiunile Tablei regale* din 1777. Plecînd de la aceste reguli autorul prezintă diverse tipuri de delictе judecate (furturi, atentate împotriva vieții și integrității corporale, prejudicii aduse familiei și moralei și alte delictе). Ultima parte (p. 279–318), a studiului cuprinde un număr de 27 de sentințe penale pronunțate în Transilvania și Partium între anii 1783–1784, precum și o listă de cuvinte și expresii latine, care apar în documentele respective.

O rubrică permanentă a revistei o constituie cea consacrată recenziilor de cărți și articole de specialitate. În final este publicată bibliografia arhivistică din Ungaria pe anul 1988, întocmită de Szabó Anikó pe baza lucrărilor intrate în posesia Bibliotecii centrale a Arhivei Naționale.

ECATERINA ANTON